

LOGOPEDIE

Logopedie = nauka o výchově řeči, o předcházení a odstraňování poruch řeči.

Úkoly logopedie jsou různé podle věku a schopnosti dítěte i podle prostředí, v němž dítě žije.

- pečovat výchovně o sdělovací proces ve všech jeho složkách
- předcházet vzniku nejrůznějších poruch vytvářením podmínek správné výchovy řeči
- výchovnými prostředky odstraňovat vývojové, popřípadě získané poruchy různých složek sdělovacího procesu
- odstraňovat všechny psychické i sociální důsledky poruchy a tím zapojit jedince do výchovného, či pracovního procesu a do společnosti. (Sovák)

Logopedická diagnostika má za úkol zachytit celkový stav, stupeň a formu poruchy řečové komunikace. Hlavním cílem logopedické diagnostiky je stanovení diagnózy.

Logopedická diagnostika má několik cílů

- Zjistit, zda jde o narušenou komunikační schopnost nebo fyziologický jev
- Odhalit příčinu narušené komunikační schopnosti
- Určit, zda je narušená komunikační schopnost trvalá, přechodná, vrozená, získaná
- Zjistit, zda je narušená komunikační schopnost dominantní nebo symptom jiného onemocnění
- Zjistit, zda se osoba s narušenou komunikační schopností své narušení uvědomuje
- Určit stupeň a formu narušené komunikační schopnosti
- Navrhnout terapeutická opatření

Model logopedické diagnostiky má dle Lechty (2003) následující postup:

- Navázání kontaktu
- Anamnéza (osobní, rodinná)
- Vyšetření sluchu (orientační, vyšetření fonematické diferenciací)
- Vyšetření porozumění řeči
- Vyšetření řečové produkce
- Vyšetření motoriky (celkové a jemné motoriky)

- Vyšetření laterality
- Prozkoumání sociálního prostředí (Lechta)

Opožděný vývoj řeči

Za obvyklých okolností začíná dítě vytvářet jednotlivá slova kolem 1. roku a ve větách mluví již koncem 2. roku života. Zpoždění vývoje řeči do konce 3. roku může být ještě v mezích fyziologických. Často začínají mluvit dříve děvčata, než hoši. Trvá-li němota i po 3. roce života, je nutno hledat její příčiny. (Sovák)

Opožděný vývoj řeči prostý - Jedná se o časově opožděný nástup verbálních schopností, bez orgánové a funkční poruchy. Porozumění řeči je neporušené.

Může se projevit ve všech jazykových rovinách. Příznaky se mění v závislosti na vývojových stupních, na nichž se dítě aktuálně nachází. Zpočátku je nejvíce narušena obsahová stránka řeči (malá slovní zásoba), po jejím zlepšení jsou symptomy patrné více ve stránce formální (chybná výslovnost některých hlásek, skupin)

Je charakterizován velmi rychlou nápravou při správné logopedické a výchovné péči.

Příčiny – dědičnost, opožděné vyžívání centrální nervové soustavy, negativní výchovné vlivy (nepodnětné nestimulující prostředí, které nevěnuje pozornost vývoji dítěte a jeho řeči).

Pokud dítě nemá žádné další problémy, je žádoucí, aby navštěvovalo běžnou MŠ. Dobře rehabilitované dítě nemá v dalším životě s komunikací většinou žádné problémy.

Doporučuje se také vyšetření u klinického psychologa, který doplní logopedické vyšetření. Odborná vyšetření vyloučí, zda se řeč dítěte nerozvíjí díky dosud nerozpoznané sluchové vadě, vyloučí poruchu intelektu. Také u dětí s autismem se řeč opoždí. (Lechta)

Dyslálie - patlavost

Jedná se o nejrozšířenější poruchu řeči. Je to porucha artikulace jedné hlásky, více hlásek nebo skupiny hlásek v procesu komunikace podle řečových zvyklostí a norem příslušného jazyka.

Je nutné rozlišovat:

- *fyziologickou patlavost* – mezi prvním a třetím rokem
- *nesprávnou výslovnost*, která je vývojovým přechodným jevem (do 5. roku přirozená)
- *vadnou výslovnost*, která má patologický charakter již od počátku jejího vývoje, nebo když přetrvává do období, kdy se ustaluje výslovnost, tj. okolo 7. roku

Příčiny vzniku:

- Organické
- anomálie patra, jazyka, chrupu či rtů
 - vady sluchu a zraku

Funkční

- nesprávný řečový vzor
- poruchy sluchu – podle druhu a stupně
- poruchy fonemického sluchu
- nedostatek citů, citová deprivace
- poruchy v centrálním nervovém systému
- motorická neobratnost
- anomálie řečových orgánů
- nesprávný postoj prostředí k mluvnímu projevu dítěte

Hlásková dyslálie

Má obvykle jednu ze 3 základních forem:

- *mogilálie* – dítě některou hlásku vůbec netvoří, v řeči ji vynechává (ruka – uka)
- *paralálie* – dítě hlásku, kterou neumí vyslovit, zamění za jinou (mrak – mjak)
- dítě hlásku vyslovuje, ale chybně. Na jiném artikulačním místě, takový způsob tvoření označujeme řeckým názvem hlásky a příponou – ismus (r – rotacismus, sykavky – sigmatismus, s,z,c,š, - jsou nejčastěji špatně vyslovované hlásky)

Slabiková a slovní dyslálie

- projevuje se tím, že dítě hláskové skupiny ve slabikách, slovech redukuje a přesmykuje, přičemž výslovnost izolovaných hlásek může být správná.
- zjednodušuje souhláskové skupiny: polštář – poštáz
- může vynechávat celé slabiky: lokomotiva – lokomíva
- vytváří přesmyčky: trolejbus – trojelbus
- přidávání nadbytečných hlásek: v t pokoji, v t koupelně
- přidávání nadbytečných slabik: slepičice
- u dítěte se také může projevovat agramatismus, kdy nedovede skloňovat, časovat

Terapie:

Dozríváním nervové soustavy dítěte, podporou správného vývoje řeči se může nesprávná výslovnost upravit, uplatníme zásady logopedické prevence

Patologické odchylky ve výslovnosti, vadná výslovnost si však žádá logopedickou péči.

Dysfázie

Vývojová dysfázie je porucha postihující vývoj řeči. Toto postižení řečových center v mozku má velmi různorodý charakter a často ho nelze přesně lokalizovat. Etiologie poruchy sahá od doby těhotenství (např. toxické poškození plodu) přes dobu porodu (např. porodní trauma) po období postnatální (např. virové onemocnění) (Dvořák)

Senzorická – percepční receptivní dysfázie – porucha vnímání, paměti a rozumění řeči (dítě slyší, ale nedokáže zvuky diferencovat, takže zvuk nepřináší informaci (nerozumí))

Motorická – expresivní dysfázie – porucha schopnosti samostatného vyjadřování (dítě rozumí, ale nevysloví hlásku nebo slovo)

Smíšená – nejčastěji se vyskytující porucha. Všichni pacienti s „expresivní“ poruchou řeči mají totiž do určité míry rovněž obtíže s porozuměním mluvenému.

U dětí školního věku se často objevuje propojení se specifickými poruchami učení (zejména dysgrafií, dysortografií, dyslexií). Problémy v mluvené řeči se tak přenášejí dále do čtení a psaní a problémy se prohlubují.

Vývojová dysfázie není primárně poruchou intelektu a není příznakem snížených mentálních schopností dítěte. Protože však prostřednictvím řeči a jejího vývoje dochází k rozvoji myšlení dítěte, je velmi důležité při zaostávání řečového rozvoje dítě vyšetřit (logopedicky, psychologicky, foniatricky, neurologicky) a určit diagnózu.

Terapie se provádí při individuálních hodinách na soukromých logopedických pracovištích, či při foniatrických zařízeních ve speciálně pedagogických centrech. Včasným podchycením a rehabilitací je možné důsledky dysfázie a jejich dopad na rozvoj dětí zmírnit nebo zatlačit do pozadí.

Breptavost

Jedná se o nadměrně zrychlené mluvní tempo řeči, které způsobuje horší srozumitelnost až nesrozumitelnost projevu. Může se vyskytovat izolovaně, nebo v kombinaci s koktavostí

Příčiny:

- může se vyskytovat jako součást lehké mozkové dysfunkce LMD
- dědičnost

některé příznaky breptavosti jsou:

- zrychlené tempo řeči, řeč se stává nesrozumitelnou
- hláskové skupiny se redukují, vznikají zkomoleniny
- artikulace je setřelá
- změny v pohybech a celkovém chování
- pohyby jsou rychlé, zbrklé až překotné

- breptaví lidé často působí impulzivně, povrchně, roztržitě. Při komunikaci často ztrácejí schopnost sebeovládání, mluví nahlas, ztrácí schopnost poslouchat druhé.

Diagnostiku provádí klinický logoped. Je velmi důležité odlišit breptavost od koktavosti, případně kombinovaný výskyt poruch.

Terapie – jedinci s breptavostí svou řečovou poruchu výrazně neprožívají a psychicky jí netrpí. Při vyšetření by měl být s pacientem proveden rozhovor, čtení jednoduchého i složitého textu, psaní delšího souvislého textu, opakování delších vět, zpěv, recitace básniček, vyšetření hudebních vloh (rytmus, zpěv), vyšetření motoriky.

Cílem terapie je:

- Zlepšení plynulosti řeči
- Navození správného tempa řeči
- Zvýšení soustředění, pozornosti
- Rozvíjení rytmického cítění
- Zlepšení čtení, psaní, vyjadřovacích schopností

Koktavost

(Balbutismus) Je řečová porucha, při které je plynulost řeči neúmyslně přerušována opakováním jednotlivých slabik či částí slov nebo jejich nechtěným prodlužováním. Řeč je v některých případech proložena neúmyslnými pauzami, kdy koktavý člověk není schopen vydat žádný zvuk.

Rozlišujeme – vývojovou koktavost, která se objevuje v raném dětství a u některých jedinců (20 %) přetrvává do dospělosti. Dětská koktavost se projevuje obvykle opakováním slabik či slov, druhotným projevem je napětí. Většina dětí si svého řečového problému není vědoma.

- získaná koktavost, která se objevuje až v dospělém věku jako důsledek neurologické události (např. úraz hlavy, nádor, mozková mrtvice, užívání drog). Může vzniknout též jako reakce na traumatický zážitek.

Přerušování řeči – formy:

Tonické – nadměrně tlačí na první hlásky ve slově

Klonické – opakuje první hlásky, slabiky

Smíšená – tonickoklonické, klonickotonické

Terapie – Prevence koktavosti kolem 7. roku. V první třídě bývá dost častým jevem. Žáci přechodně zakoktavají vlivem značného náporu na řeč dosud neupevněnou – individuální přístup k dítěti.

- Průběžná tělesná cvičení
- Dechová a hlasová cvičení
- Cvičení artikulační
- Cvičení asociační
- Vyprávění